

ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЯМИ В ЗОНАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИРОДО-ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТІВ (ДОСВІД КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА)

Хрутьба В.О.¹, Рыбак М.П.², Лук'янова В.В.¹, Хрутьба А.С.³

¹Національний транспортний університет
вул. Омеляновича-Павленка 1, 01010, м. Київ
viktoria.khrutba@gmail.com;
vitalina_lk@i.ua;

²Карпатський біосферний заповідник
вул. Красне Плесо 77, 90600, м. Рахів, Закарпатська обл.
mykola.rakhiv@gmail.com;

³Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Богдана Гаврилишина 24, 04116, м. Київ
hrutba.andrey@gmail.com

Запропоновано механізм управління комунікаціями для спільної охорони цінних природних комплексів заповідних територій, забезпечення сталого розвитку і благоустрою прилеглих до заповідних об'єктів територій. Сформовано модель управління комунікаціями як декартовий добуток характеристик зацікавлених сторін, креативна модель Координаційної ради та Дорожня карта впровадження механізму. Приведено результати впровадження механізму управління комунікаціями в Карпатському біосферному заповіднику, в налагодженні тісної співпраці з територіальними громадами, іншими суб'єктами господарювання, які знаходяться в зоні його діяльності, розкривається механізм співпраці у збереженні букових пралісів та щодо сталого розвитку прилеглих територій. *Ключові слова:* управління комунікаціями, сталий розвиток, дорожня карта, Карпатський біосферний заповідник, територіальні громади, співробітництво, збереження букових пралісів.

Реализация механизма управления коммуникациями в зонах деятельности природно-заповедных объектов (опыт Карпатского биосферного заповедника). Хрутьба В.А., Рыбак Н.П., Лукьянова В.В., Хрутьба А.С. Предложен механизм управления коммуникациями для совместной охраны ценных природных комплексов заповедных территорий, обеспечения устойчивого развития и благоустройства территорий, прилегающих к заповедным объектам. Сформирована модель управления коммуникациями как декартовое произведение характеристик заинтересованных сторон, креативная модель Координационного совета и Дорожная карта внедрения механизма. Приведены результаты внедрения механизма управления коммуникациями в Карпатском биосферном заповеднике в налаживании тесного сотрудничества с территориальными общинами, другими субъектами хозяйствования, находящимися в зоне его деятельности, раскрывается механизм сотрудничества в сохранении буковых пралесов и в устойчивом развитии прилегающих территорий. *Ключевые слова:* управление коммуникациями, устойчивое развитие, дорожная карта, Карпатский биосферный заповедник, территориальные общины, сотрудничество, сохранение буковых пралесов.

The implementation of the mechanism for managing communications in the areas of natural reserve objects (the experience of the Carpathian Biosphere Reserve). Khrutba V., Rybak M., Lukianova V., Khrutba A. The mechanism of communication management is proposed for jointly protecting the valuable natural complexes of protected areas, ensuring sustainable development and landscaping adjacent to protected areas. The model of communication management has been formed as a Descartes product of the characteristics of stakeholders, a creative model of the Coordination Council, and a Roadmap for the implementation of the mechanism. The results of the implementation of the communication management mechanism in the Carpathian Biosphere Reserve in establishing close cooperation with territorial communities and other business entities in its area of activity are described, and the cooperation mechanism in the conservation of beech forests and the sustainable development of adjacent territories is revealed. *Key words:* communications management, sustainable development, road map, Carpathian Biosphere Reserve, territorial communities, enterprises, cooperation, preservation of beech forests.

Постановка проблеми. Державна Стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року [1], яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 385 від 6.08.2014 р., передбачає створення 6733 тис. га об'єктів природо-заповідного фонду (далі – ПЗФ) до 2017 р, а до 2021

р. – 9095 тис. га заповідних територій та об'єктів в Україні. Частка об'єктів ПЗФ на 1.01.2017 р. мала становити 11% від загальної площі держави, а на початок січня 2021 р. – 15%. Для виконання цих завдань в Україні здійснюються заходи зі створення нових та розширення існуючих територій та об'єктів

ПЗФ загальною площею близько 600 тис. гектарів. Розроблено та знаходиться на стадії погодження з органами місцевої влади і самоврядування проекти створення 6-ти територій ПЗФ загальнодержавного значення загальною площею 280 тис. гектарів. Розробляються матеріали до проектів створення/розширення територій та об'єктів ПЗФ у різних областях України загальною площею близько 300 тис. гектарів. Крім того, в більшості існуючих національних природних парків і заповідників підготовлені проекти їх розширення. Реалізація вже наявних пропозицій могла би збільшити площу існуючих заповідних територій принаймні вдвічі [2]. Проте цього не відбувається. За даними О.В. Василюк [3], у 2015 р. в Україні створено територій ПЗФ тільки 1,3% від запланованого рівня, а у 2016 р. – 3,4%. За 2017 р. створено лише 3278,041 га нових природоохоронних територій, що становить 0,05% (тобто – 1/200) від того, що мало бути створене цього року.

Фахівці визначають низку причин незадовільного стану розвитку заповідних територій [4]. Найголовнішими з них є: стан наявної системи державного управління територіями та об'єктами ПЗФ на місцевому рівні; призупинення системи державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства; колізії самого законодавства, зокрема в частині регулювання природокористування в межах територій та об'єктів ПЗФ; критичне зменшення фінансування заповідної справи з Державного бюджету; відсутність розуміння на місцях, виникнення конфліктних відносин з територіальними громадами та іншими суб'єктами господарювання, які знаходяться в зоні природоохоронної діяльності.

Міністр екології та природних ресурсів України О. Семерак підкреслив [5], що успішне розширення територій природоохоронного фонду можливе лише за умови налагодження конструктивної співпраці між адміністрацією національних природних парків та місцевою владою. На його думку, національні парки мають стати осередком розвитку територій та основою для соціально-економічного розвитку населених пунктів, розташованих неподалік. Необхідно виробити нові підходи з органами місцевої влади та шукати компромісні рішення, які б передусім сприяли збереженню природних ресурсів і мали підтримку серед громад. Проте на даному етапі є наявні певні непорозуміння в цих питаннях із підприємствами Державного лісового господарства (Держлісгосп) та органами місцевого самоврядування. Міністерство екології та природних ресурсів має розробити спільну «дорожню» карту для пошуку компромісу в питаннях передачі земельних ділянок до природо-заповідного фонду України.

За умови суттєвої різниці в цінностях, зацікавлені в розвитку об'єктів ПЗФ сторони, як правило, не здатні самостійно реалізувати взаємодію, змінюючи конфліктні відношення на синергічні. Недостатня їхня результативність викликана від-

сутністю ефективної комунікації між усіма зацікавленими сторонами. Особливо гостро це проявляється між стейкхолдерами, для яких відкритість та дотримання концепції партнерства не є природними компонентами їхньої корпоративної культури (Держлісгосп та інші суб'єкти господарювання) [6].

Актуальність дослідження. Таким чином, передумовою успішного створення об'єктів ПЗФ є налагодження тісної співпраці з територіальними громадами, іншими суб'єктами господарювання які знаходяться в зоні природоохоронної діяльності, визначення основних механізмів співпраці для збереження навколишнього середовища та сталого розвитку прилеглих територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню розвитку територій ПЗФ присвячена велика кількість наукових досліджень. У роботі Н.В. Чир визначив динаміку розширення площі природоохоронних територій [7]. Автором здійснено порівняльний аналіз структури ПЗФ у межах адміністративно-територіального поділу регіону. В дослідженнях М.В. Газуда, І.Б. Дяченко розглянуто особливості збереження і відтворення природно-заповідних територій з урахуванням регіональних підходів щодо забезпечення їх збалансованого розвитку в умовах ринкових відносин [8].

Б.М. Гірний [9] вивчав процес удосконалення еколого-економічних аспектів використання, відтворення і розвитку ПЗФ України. Автором запропоновано стратегічні напрямки збалансованого його розвитку на найближчу перспективу. О.О. Статівка провів комплексний аналіз моделей і правових аспектів розвитку ПЗФ, обґрунтував його виняткове значення в природоохоронній політиці України [10].

Підходи до визначення майбутніх заповідних територій висвітлені в роботах С.Ю. Поповича [11], А.А. Ковальчука [12], О.В. Мудрака та ін. [13], Т.О. Євсюкова [14], Н.Ф. Реймерса та Ф.Р. Штільмарка [15].

В Україні триває робота по розширенню мережі заповідних об'єктів. Масштаби роботи й необхідність активного її проведення вимагають розроблення простих у використанні інструментів для широкої участі в ній громадськості. Подібне рішення продемонстровано на окремих ділянках степової зони в Одеській області (Є.І. Іваненко [16]).

Питання поглиблення співпраці між біосферними заповідниками і територіальними громадами для спільної охорони цінних природних комплексів заповідника і забезпечення сталого розвитку та благоустрою прилеглих до заповідника населених пунктів через укладання окремих угод розглянуто в роботах М.П. Рибачака [17]. Шляхи вирішення невідповідності територіальної структури КБЗ статутним рамкам біосферних резерватів ЮНЕСКО розглянуто в роботах М.П. Рибачака, В.Ф. Покин'ячереда [24].

Розробленню теоретичних засад створення й оптимізації системи управління природоохорон-

ними проектами на рівні територіальних громад та механізмів фінансування для таких проектів присвячено дослідження В.С. Тихенко [18]. Питанням управління комунікаціями в проектному керівництві присвячено праці О.М. Медведєвої [6]. У доробках В.О. Хрутьби, А.С. Хрутьби [19] запропоновано системну модель у лінгвістичних змінних управління комунікаціями під час впровадження проектів сталого розвитку територій. Проте формування механізму ефективного управління комунікаціями під час реалізації природоохоронних заходів потребує подальшого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Мета роботи – розроблення і впровадження механізму управління комунікаціями для об'єднання зусиль для спільної охорони цінних природних комплексів заповідних територій, забезпечення сталого розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій.

Виклад основного матеріалу. Біосферні заповідники є природоохоронними територіями, які функціонують відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [20] і мають досить жорсткі обмеження щодо природокористування на своїх територіях. Натомість біосферні резервати є міжнародними структурами, які створюються в межах програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (МАБ) [21]. Вони включають як природоохоронні території, так і дуже значну за площею так звану транзитну, або перехідну територію (англійською мовою – transitionarea). Ця частина біосферного резервату не має спеціального природоохоронного статусу і створюється з метою реалізації тут концепції сталого розвитку. Тобто всі, хто тут живе, працює й господарює, а ця територія включає і населені пункти, роблять це у звичний спосіб, не маючи жодних спеціальних правових обмежень. Проте місцеві територіальні громади, а також господарюючі суб'єкти отримують чимало додаткових переваг

від перебування на території біосферного резервату. Зокрема, вони першочергово можуть отримувати гранти або інвестиції на реалізацію соціально-економічних і екологічних проектів, використовувати бренд біосферного резервату для виготовленої тут продукції, ефективно розвивати туристично-рекреаційний бізнес тощо.

Позначимо сторони, зацікавлені в налагодженні тісної співпраці для охорони цінних природних комплексів заповідних територій, забезпечення сталого розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій, множинами A_1, A_2, \dots, A_n . Кожен зі стейкхолдерів (працівники об'єктів ПЗФ, представники органів місцевого самоврядування та місцевої адміністрації територіальних громад, суб'єкти господарювання, які знаходяться в зоні природоохоронної діяльності, тощо) має свої особливості, які можна представити упорядкованою послідовністю з n елементів x_1, x_2, \dots, x_n , де $x_i \in A_i$ для $1 \leq i \leq n$.

Модель комунікації зацікавлених сторін може бути представлена декартовим добутком n множин – множин всіх кортежів довжини n , координати яких взяті з цих множин:

$$A_1 \times A_2 \times \dots \times A_n = \{\langle x_1, x_2, \dots, x_n \rangle \mid x_i \in A_i, i = \overline{1, n}\}, \quad (1)$$

Загальне управління комунікаціями здійснюється дорадчим органом біосферних резерватів – Координаційною радою, креативна модель якої приведена в табл. 1.

Забезпечення охорони цінних природних комплексів заповідних територій та сталого (стійкого) розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій стає однією із пріоритетних цілей розвитку регіону. Покроковий сценарій розвитку управління комунікаціями для досягнення цієї цілі представимо у вигляді Дорожньої карти, яка наочно представляє схему процесу управління, на якій відображені стратегічно значущі події і послідовність їх настання. Інструментами управління є спільні засідання та координаційні зустрічі. Дорожня карта реалізації

Таблиця 1

Креативна модель Координаційної ради

Мета	Ефективне управління резерватом
Склад	Представники всіх ключових зацікавлених сторін цієї території, а саме представники органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, керівники державних лісогосподарських підприємств, туристичного бізнесу та працівників біосферного заповідника.
Методи координації дій	Проведення робочих засідань, круглих столів, спільного просування ініціатив щодо змін законодавства, а також реалізації відповідних проектів та програм розвитку територій.
Ключові напрями співпраці	Реалізація концепції сталого використання природних ресурсів, розвиток інфраструктури, активізація рекреаційної діяльності, зменшення впливу господарської діяльності на довкілля, підготовка планів і програм соціально-економічного розвитку і реалізація відповідних демонстраційних проектів, пошук фінансування, екологічна освітня і виховна робота та інші види діяльності.
Пріоритети взаємодії	Розвиток територіальних громад щодо створення показових господарств, упровадження альтернативних джерел енергії, збір та утилізація побутового сміття, забезпечення благоустрою населених пунктів тощо.

механізму здійснення управління комунікаціями між зацікавленими сторонами забезпечення охорони цінних природних комплексів заповідних територій та сталого (стійкого) розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій приведена на рис. 1.

Розроблений у вигляді моделей і Дорожньої карти механізм застосуємо для управління комунікаціями між зацікавленими сторонами забезпечення охорони цінних природних комплексів заповідних територій КБЗ та сталого розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій.

Карпатський біосферний заповідник (далі – КБЗ) займає площу 58 035,8 га, з яких 39 485,8 га перебувають у постійному користуванні (рис. 2).

КБЗ складається з восьми відокремлених масивів, які знаходяться на територіях Виноградівського, Рахівського, Тячівського, Хустського адміністративних районів Закарпатської області [22]. У зоні діяльності установи розташовано 20 населених пунктів, у т.ч. райцентри Рахів, Хуст і Виноградів, де проживає близько 100 тисяч чоловік.

КБЗ належить до так званих старих біосферних резерватів, створених ще до появи Севільської стратегії та Статутних рамок (Положення) Всесвітньої мережі біосферних резерватів МАБ ЮНЕСКО. Після прийняття Севільської стратегії та Статутних рамок (Положення) Всесвітньої мережі біосферних резер-

ватів МАБ ЮНЕСКО територія КБЗ перестала відповідати критеріям цих документів, що й постійно відзначалося Рекомендаціями Координаційної Ради Програми ЮНЕСКО «Людина і Біосфера» за результатами періодичних оглядів КБЗ, починаючи з 2003 р.

У 2007 році до переліку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» включені букові праліси КБЗ. Згідно з Проектом організації території заповідника або менеджментом плану, цей об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено до заповідної зони, що збільшує площу зазначеної території до 40,8%, а відповідно, посилюються обмеження щодо традиційного господарювання на площі 23 673,9 га.

Одним із пріоритетів діяльності Карпатського біосферного заповідника визначено поглиблення співпраці з територіальними громадами, які знаходяться в зоні його діяльності [23], оскільки належне збереження букових пралісів неможливе без налагодження системної роботи з поглиблення співпраці заповідника з територіальними громадами щодо сталого розвитку прилеглих територій та традиційного ведення господарства населенням на території заповідника в буферній зоні та зоні антропогенних ландшафтів.

Основою співпраці стало виконання Указу Президента України «Про розширення території Карпатського біосферного заповідника» від

Рис. 1. Дорожня карта реалізації механізму здійснення управління комунікаціями між зацікавленими сторонами

14.01.2010 р. № 25 та об'єднання зусиль щодо збереження та сталого використання природних комплексів КБЗ на основі системного врегулювання екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів територіальних громад.

Рівень підтримки заповідника населенням у збереженні букових пралісів залежить також від спроможності установи надавати громадам допомогу з підтримки інфраструктури населених пунктів та їх благоустрою. Періодично заповідник, переважно господарським способом, проводить ремонт та утримання наявних 140 км лісових доріг, 190 км гірських стежок та проводить ремонт і утримання понад

25 автодорожніх мостів. Зазначена інфраструктура активно використовується і громадянами в літній період для звезення молочної продукції з високогірних пасовищ.

У межах співпраці між КБЗ і територіальними громадами значна частина місцевого населення забезпечується паливними дровами та в порядку загального використання на території зони антропогенних ландшафтів отримує дозволи на проведення збору грибів, дикорослих плодів і ягід для власного споживання на безоплатній основі. Також дозволи надаються на проведення інших видів традиційного природокористування, зокрема сінокосіння, випасів тощо.

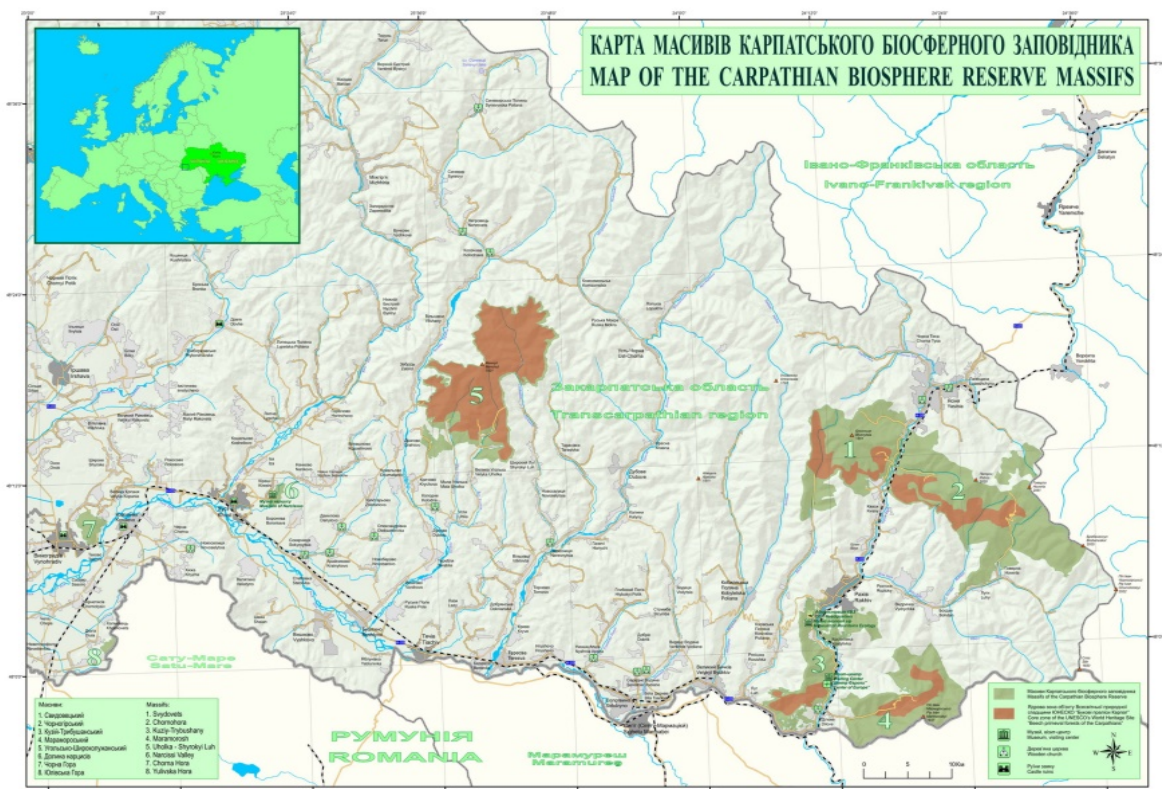

Рис. 2. Карта та види Карпатського біосферного заповідника

**Результати впровадження механізму управління комунікаціями
відповідно до Дорожньої карти**

	Вид документу	Партнер	Дата
1	Створена Координаційна рада Карпатського біосферного заповідника		
2	Меморандум про співпрацю у збереженні і сталому використанні природних комплексів КБЗ як частини об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат і давні букові ліси Німеччини»	Територіальна громада в межах Тячівського району.	2012 р.
3	Меморандум про співпрацю у збереженні і сталому використанні природних комплексів КБЗ як частини об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат і давні букові ліси Німеччини»	Районна державна адміністрація, районна рада Рахівського району, місцеві територіальні громади	Квітень 2013 р.
4	Декларації про співпрацю з територіальними громадами населених пунктів, які входять до перехідної зони Карпатського біосферного резервату	Територіальна громада с. Богдана, Лугів, Видрички, Розтоків, Ясіня, Квасів, Луга, Косівської Поляни й Костилівки Рахівського району та Углі, Широкого Луга і Великої Угольки Тячівського району	2015 р.
5	Меморандум про співпрацю в питаннях покращення ведення полонинського господарства, збереження полонинської культури і сталого використання природних комплексів та розвитку рекреаційної діяльності на території Карпатського біосферного заповідника (с. Ділове).	Територіальна громада с. Ділове	2016 р.
6	Меморандум про співпрацю в питаннях покращення ведення полонинського господарства, збереження полонинської культури і сталого використання природних комплексів та розвитку рекреаційної діяльності на території Карпатського біосферного заповідника (с. Лазіщина).	Територіальна громада с. Лазіщина	2016 р.
7	Меморандум про співпрацю щодо створення території сталого розвитку в межах окремих державних лісгосподарських підприємств з метою забезпечення ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку в регіоні	Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства	2016 р.
8	Угода про співпрацю в питаннях покращення ведення полонинського господарства, збереження полонинської культури і сталого використання природних комплексів	с. Ділове, Луг, Костилівка, Богдан, Косівська Поляна та Лазещина Рахівського району	2016 р. – початок 2017 р.
9	Меморандум про співпрацю в збереженні і невиснажливому використанні природних комплексів Карпатського біосферного заповідника як частини транснаціонального об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та питаннях сталого розвитку прилеглих до нього територій у межах Рахівського району	Районна державна адміністрація, районна рада Рахівського району, місцеві територіальні громади	Жовтень 2018 р.
10	Меморандум про співпрацю в збереженні і невиснажливому використанні природних комплексів Карпатського біосферного заповідника як частини транснаціонального об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та питаннях сталого розвитку прилеглих до нього територій у межах Тячівського району	Районна державна адміністрація, районна рада Тячівського району, місцеві територіальні громади	Жовтень 2018 р.

Рекреаційні об'єкти заповідника щороку відвідують близько 40 тисяч туристів, що є додатковим заробітком для місцевого населення, яке задіяне в наданні різноманітних рекреаційних послуг відвідувачам (проживання, харчування, проведення екскурсій тощо).

Відповідно до запропонованої креативної моделі сформована Координаційна рада, що вирішує завдання організаційного характеру і відповідає за планування й звітування щодо сталого розвитку територій перед Національним комітетом України та Міжнародною координаційною радою програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера». Координаційна рада прийняла цілий ряд пропозицій та рекомендацій до адміністрації заповідника, зокрема, щодо розширення території заповідника за рахунок букових пралісів Тячівського району, сталого розвитку територіальних громад, врегулювання питань спільної рекреаційної та еколого-освітньої діяльності, а також впорядкування загального та спеціального використання природних ресурсів для задоволення потреб громадян.

Створення Координаційної ради дозволило укласти Меморандуми про співпрацю між адміністрацією заповідника та головами райдержадміністрації, районної ради та місцевих територіальних громад щодо збереження і сталого використання природних комплексів КБЗ як частини об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат і давні букові ліси Німеччини» у межах Рахівського і Тячівського районів. У цьому документі сторонами висловлено наміри щодо взаємної підтримки та сприяння співробітництву в упровадженні екологічно відповідального, соціально вигідного й економічно збалансованого розвитку зазначених населених пунктів, а також у галузі збереження цінних природних і культурних комплексів та об'єктів, сталого розвитку Карпатського регіону та підвищення соціально-економічного добробуту територіальних громад.

З метою приведення положень вищезазначених Меморандумів у відповідність до сучасних реалій, пов'язаних зі зміною назви об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, адміністрацією заповідника у 2018 році підписано нові Меморандуми про співпрацю в збереженні і невиснажливому використанні природних комплексів Карпатського біосферного заповідника як частини транснаціонального об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та реалізації концепції сталого розвитку на прилеглих до нього територіях.

Результати впровадження Дорожньої карти для реалізації механізму управління комунікаціями між зацікавленими сторонами для забезпечення охорони цінних природних комплексів заповідних територій та сталого (стійкого) розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій Карпатського біосферного заповідника приведено в табл. 2.

Важливими документами для забезпечення збереження об'єкту спадщини та зміцнення ролі Карпатського біосферного заповідника щодо впровадження ідей сталого розвитку гірських територіальних громад стали Доручення Президента України та Розпорядження Кабінету Міністрів України щодо сталого розвитку і благоустрою населених пунктів української частини об'єкту Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», а також Доручення Кабінету Міністрів України щодо порядку та джерел фінансування зазначених заходів. Певна частина заходів, які передбачені вищезазначеними документами (відкриття руху поїзда Київ – Рахів, капітальний ремонт частини доріг, що ведуть до масивів Карпатського біосферного заповідника, тощо), вже виконано.

У зв'язку з переформатуванням об'єкту спадщини в транснаціональний об'єкт «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» розпорядженням Кабінету Міністрів від 21 листопада 2018 року № 892-р розпочато виконання нового Плану заходів щодо збереження української частини природного об'єкту всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» та сталого розвитку прилеглих до нього територій.

Отже, адміністрація КБЗ упродовж 2016–2017 років провела колосальну роботу щодо вирішення зазначеної проблеми. Так була досягнута домовленість із Закарпатським обласним управлінням лісового і мисливського господарства про створення transition area Карпатського біосферного резервату (КБР) на території державних лісгосподарських підприємств, що знаходяться в його підпорядкуванні. Крім вищезазначеного Меморандуму, адміністрацією КБЗ було укладено й підписано 17 декларацій про співпрацю між Карпатським біосферним заповідником і територіальними громадами населених пунктів [24], що розташовані в зоні його діяльності щодо включення їх, у межах програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера», до складу території сталого розвитку (transition area) КБР.

Таким чином, уся територія Карпатського біосферного заповідника, яка має природоохоронний статус, разом із новоствореною територією сталого розвитку (transition area) за рахунок інших прилеглих територій площею 136,9 тис. га. створюють цілісний об'єкт Карпатського біосферного резервату, позбавленого фрагментованості, з високою екологічною зв'язністю і цілісністю на площі 195 тис. га. Важливо зазначити, що новостворена територія включає значну частину екологічної мережі Закарпатської області, зокрема всі основні широтні й меридіональні екологічні коридори, які з'єднують між собою ті кластерні ділянки біосферного резервату, які мають природоохоронний статус.

У результаті проведеної роботи на 29 сесії Міжнародної координаційної ради програми «Людина і біосфера» (МАН) (12–15 червня 2017 р.,

м. Париж) прийнято рішення про повну відповідність територіальної структури КБЗ критеріям Статутних рамок (Положення) Всесвітньої мережі біосферних резерватів, що позбавило установу загрози бути виключеною з вищезгаданої міжнародної мережі.

Головні висновки. Особливістю механізму управління комунікаціями для спільної охорони цінних природних комплексів заповідних територій, сталого розвитку і благоустрою прилеглих до заповідних територій є забезпечення узгодження цінностей усіх зацікавлених сторін. Модель управління комунікаціями можна представити декартовим добутком характеристик зацікавлених сторін, що визначають їхні особливості та інтереси. Розроблена креативна модель Координаційної ради визначає її склад, методи координації дій, ключові напрями співпраці

та пріоритети взаємодії. Дорожня карта дозволяє реалізувати механізм управління комунікаціями між зацікавленими сторонами забезпечення охорони цінних природних комплексів заповідних територій та сталого (стійкого) розвитку і благоустрою прилеглих до заповідника територій. Упровадження механізму управління комунікаціями в Карпатському біосферному заповіднику дозволяє налагоджувати тісну співпрацю з територіальними громадами, іншими суб'єктами господарювання, які знаходяться в зоні його діяльності. Конструктивна співпраця щодо сталого розвитку прилеглих територій та забезпечення традиційного господарювання дозволить забезпечити належне збереження української частини об'єкту Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи».

Література

1. Державна Стратегія регіонального розвитку України на період до 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
2. Васильюк О. Підсумок 2017 р.: створено 0,05% проєктованих заповідних територій. URL: <http://epl.org.ua/announces/pidsumok-2017-stvoreno-0-05-proektovanyh-zapovidnyh-terytorij>.
3. Васильюк О.В. Україні нікому буде створювати заповідні території. URL: <http://epl.org.ua/announces/v-ukraini-nikomu-bude-stvoriuvaty-zapovidni-terytorii-2/>.
4. Заповідна справа в Україні: абсолютна заповідність чи європейська модель гармонії людини і природи? Збірник вибраних матеріалів / за ред. М.П. Стеценка, Ф.Д. Гамора. Львів : «Тиса», 2017. 238 с.
5. Семерак О. Розширення територій природо-заповідного фонду можливе лише за умов налагодження конструктивної співпраці між адміністрацією нацпарків та місцевою владою. URL: <https://menr.gov.ua/news/30395.html>.
6. Медведєва О.М. Інтеграційний механізм ефективної комунікації в проєктах : дис. ... докт. техн. наук. Східноукраїнський національний університет імені В.Даля, 2013. 448 с.
7. Чир Н.В. Актуальні питання дослідження природно-заповідного фонду Закарпатської області. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Географічні та геологічні науки*. Одеса : ОНУ, 2016. Т. 21. Вип. 1 (28). С. 42–56.
8. Газуда М.В., Дяченко І.Б. Регіональний менеджмент збереження і відтворення природно-заповідних територій : монографія. Ужгород : Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2014. 248 с.
9. Гірний Б.М. Еколого-економічні аспекти розвитку природно-заповідного фонду України. : дис. ... докт. техн. наук ; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. Київ, 2008. 423 с.
10. Статівка О.О. Правовий режим природно-заповідного фонду як складового елемента екологічної мережі України : дис. ... канд. юрид. наук ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. Харків, 2018. 239 с.
11. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа : навчальний посібник. Київ : Арістей, 2007. 480 с.
12. Ковальчук А.А. Заповідна справа. Ужгород: підприємство «Ліра», 2002. 328 с.
13. Мудрак О.В. та ін. Заповідна справа : практикум. Вінниця : ВНАУ, 2011. 96 с.
14. Євсюков Т.О. Картографічний метод як інструмент дослідження особливо цінних земель. *Землеустрій і кадастр: науково-виробничий журнал*. 2012. № 1. С. 31–44.
15. Реймерс Н.Ф., Штильмарк Ф.Р. Особо охраняемые природные территории. Москва : «Мысль», 1978. 295 с.
16. Іваненко Є.І. Методичні підходи до визначення меж перспективних заповідних об'єктів (на прикладі ділянок степової зони). *Український географічний журнал*. 2014. № 4. С. 63–68.
17. Рибак М.П. Про приведення територіальної структури Карпатського біосферного резервату (Україна) у відповідність до критеріїв Статутних рамок (Положення) Всесвітньої мережі біосферних резерватів МАБ ЮНЕСКО. *Зелені Карпати*. 2016. № 1–4. С. 6–9.
18. Тихенко В.С. Система управління природоохоронними проєктами в територіальних громадах. Залучення різних механізмів фінансування. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2017. Випуск 3 (08). С. 229–232.
19. Khrutba V., Khrutba A., Rayets M. Project-related approach of communication management in solving local environmental problem. *Scientific letters of Academic society of Michal Baludansky*. 2018. Vol. 6. № 5. P. 65–75.
20. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12/>
21. Ecological Sciences for Sustainable Development. URL: <http://www.webcitation.org/618iCd4lg/>
22. Рибак М.П., Проць М.Д. Сучасний стан, проблеми та шляхи покращення охорони території Карпатського біосферного заповідника. *Основи управління біосферними резерватами в Україні* : міжнародний науково-практичний семінар «Розвиток системи біосферних резерватів в Україні» (1–3 жовтня 2014 року, Ужанський національний природний парк, Закарпатська область). Ужгород : КП «Ужгородська міська друкарня», 2014. С. 258–261.
23. Ibsch, P.L. et al. Carpathian Biosphere Reserve: challenges and solutions for protected area management in Ukrainian Transcarpathia. Shaker: Aachen, 2011. 242 p.
24. Рибак М.П., Покин'єра В.Ф. Від Карпатського біосферного заповідника до Карпатського біосферного резервату. *Природоохоронні, історико-культурні та екоосвітні аспекти збалансованого розвитку Українських Карпат* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 15-й річниці НПП «Гуцульщина» (м. Косів, Івано-Франківська обл. 8-9 червня 2017 року). Косів : ПП Павлюк М.Д., 2017. С. 346–351.